

Tma pod pochodněmi

 a2larm.cz/2015/01/tma-pod-pochodnemi

Martin Hekrdla

Investigativci se vysilují, aby dokázali, že prezident čerpal z pochybných zdrojů a že novoroční pochodňový průvod v Kyjevě žádná neonacistická hesla neskandoval. Pravda, Miloš Zeman má – a to by věru neměl mít – notorický problém s chápáním komplikovaných dějinných souvislostí i s validitou svých zdrojů pro konkrétní dění. A velmi rád prodává empirická fakta za efektní řečnické figury. To ale není stěžejní otázka. Klíčové přece je, že Zemanem popisované jevy se na Ukrajině vyskytují od samého začátku „Euromajdanu“ a že tvoří podstatný rys tamního „revolučního procesu“.

Všechno je prý v pořádku

Historik Michal Reiman není pánem Pražského hradu, jemuž by sročené davy cítily potřebu ukázat červenou kartu, nebo ho dokonce něčím zaházet. A tak si nikdo ani nevšiml, co historik nedávno napsal: že hned poté, co zástupci Německa, Francie, Polska a Ruska dohodli „pravidla hry“ mezi ukrajinskou opozicí a prezidentem Janukovyčem, jenž okamžitě stáhl z hlavního města jednotky Berkutu (oddíly ministerstva vnitra), došlo k zásadní události: v Kyjevě za vedení Pravého sektoru byl silami Majdanu – napsal Reiman – proveden státní převrat. „Protivníci převratu byli v dalších dnech v ulicích napadáni i zabíjeni, vyřvávalo se ‚Rusové a Židé na šibenici‘. Odporné divadlo ústilo později v zapálení odborového domu v Oděse, kde bylo zaživa upáleno na padesát odpůrců převratu; ti, co vyskočili z oken, byli utlučeni pálkami.“ Michal Reiman tuto pasáž uzavřel: „Žádná z vlád, která předchází dohodu garantovala, proti převratu a porušení dohod neprotestovala.“ (Listy č. 5/2014)

Rozum zůstává stát nad nevědomím historiků, že nacionalismus fašistů ze střední a východní Evropy často trval na ryze národních kořenech a pravidelně se – v této souvislosti zcela logicky – dostával do konfliktu s nacistickou Třetí říší.

Tato fakta jsou snad důležitější než případné selhání českého prezidenta v roli špatného reportéra z novoročních kyjevských ulic a amatérského životopisce Stepana Bandery. Důležitější je ovšem i to, že proti převratu v únoru 2014 a z něj vyplývajícímu vývoji neprotestovala ani vláda České republiky. Ta vláda, jíž se teď – proti Zemanovi – dovolává Kyjev prostřednictvím ukrajinské ambasády v Praze, která se – slovy Julije Kločkové pro deník Právo – výslovně zastala znovu oprášené nacionalistické ikony: „Zastupitelský úřad považuje za vhodné zdůraznit, že navzdory možným rozdílům v názorech na Stepana Banderu je pro většinu Ukrajinců symbolem boje za svobodu a nezávislost země.“ Jakže to říkal „strýček Ho“ (Ho Či Min)? „Nic není dražšího než svoboda a nezávislost.“ Když se to tedy vezme kolem a kolem (a v celém politickém spektru zprava doleva), všechno je – až tedy samozřejmě na toho Zemana – v nejlepším pořádku...

Jako v zrcadle

Na rehabilitaci „vrchního banderovce“ Stepana Bandery, významného činitele Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) a Ukrajinské povstalecké armády (UPA), se pracuje už dlouho. A nejen na Ukrajině či v ukrajinském exilu před rokem 1989, ale například i mezi mladými polskými historiky („revizionisty“), kteří se mohou opřít o tradici pařížského exilového časopisu Kultura (jakési analogie Tigridova Svědectví). Vychází se přitom z nepochybně pravdivého předpokladu, že stalinistická historiografie (nebo spíš propaganda) kreslila černobílý obraz těchto organizací a jejich vůdců. A že se tím sovětská monopolní byrokracie snažila zcela účelově zapřáhnout dějiny do budování svého východoevropského impéria, kdy bývali k „banderovcům“ – coby dokonalému „obrazu nepřítele“ – šikovně a v pravou chvíli „příplácnutí“ libovolní, ba i jen údajní odpůrci režimu.

K oddogmatizování složitého tématu však rozhodně v žádné chvíli nedošlo. Téma nejprve pohltila studená válka, pro roce 1989 pak obkličování Ruska v rámci „dokončování vítězství“ (Eduard Goldstücker) a vposled nynější „nová studená válka“, která už letos hrozí přerůst ve válku horkou, jen co na Ukrajině roztaje sníh. Došlo pouze k zrcadlovému obrácení dogmatu: fakta, která stalinisté kladli do popředí – ukrajinská Divize SS Galizien, genocida volyňských Poláků, kolaborace s nacistickou Třetí říší – je dnes posouváno do vedlejších vět a minimálně nepřímo bagatelizováno.

Dnešní historické exkurzy by stály za samostatný sémantický rozbor. Dozvídáme se například (Luboš Veselý v Soudobých dějinách č. 4/2010), že jeden ze zakladatelů OUN Andrij Melnyk (1880–1964) „spolupracoval s Němci a po útoku na SSSR v létě 1941 proklamoval nezávislou ukrajinskou vládu, kterou Němci rozehnali“. Načež byl vězněn a pak „pokračoval v hnutí za ukrajinskou nezávislost na Západě“. Dozvídáme se tamtéž, že Stepan Bandera (1909–1959) byl „za ozbrojený boj za samostatnou Ukrajinu“ (dnes bychom řekli: za terorismus) odsouzen k smrti (změněno na doživotí), a že „v prvních dnech německé okupace na podzim 1939 vězení opustil“. Zkrátka, Němci nikoho z vězení neosvobozovali, jen po jejich osvobodivé okupaci země, která s ukrajinským separatismem bojovala, náš patriot prostě její vězení „opustil“. S Němci se zásadně nekolaborovalo (to zní přece příliš pejorativně), nýbrž „spolupracovalo“. A hlavně – bojovalo! Historik nám vyložil, že OUN se rozpadlo na zlé melnykovce (OUN-M), kteří „ve spojení s nacistickým Německem viděli strategický cíl“, a na hodné banderovce (OUN-B), kteří pokládali „spolupráci s Třetí říší pouze (sic!) za prostředek dosažení nezávislosti“. Navíc jak Melnyk, tak Bandera byli Němci vězněni a ten druhý – zavražděný sovětským agentem v Mnichově – je i obětí komunismu. Stáli proti všem totalitám. Sláva Ukrajině!

Hitlerův záměr

Rozum zůstává stát nad nevědomím historiků, že nacionalismus fašistů ze střední a východní Evropy často trval na ryze národních kořenech a pravidelně se – v této souvislosti zcela logicky – dostával do konfliktu s nacistickou Třetí říší. Tak tomu bylo i s fašismem u nás. Historik Václav Kural v práci o česko-německých vztazích (Konflikt místo společenství?, 1993) píše o rozporu mezi „bojovně protičeským“ německým nacismem a „bojovným nacionalismem“ českým toto: „Český fašismus se tak ocitl před dilematem, jež nebyl s to řešit: Vítězství jeho německého příbuzného, jež mu mělo být

Podle ukrajinské ambasády je Bandera pro Ukrajince „symbolem boje za svobodu a nezávislost země“ povzbuzením (a do jisté míry také bylo), v něm podněcuje radikální antiněmectví.“

Přesně taková byla pozice ukrajinských fašistů za druhé světové války. Ničím jiným nebyli a jejich dnešní epigoni ničím jiným nejsou. Ukrajinský trojzubec není nevinným odkazem na knížete Vladimíra Velikého, sjednotitele Kyjevské Rusi, ale analogií nacistické svastiky, ukrajinskou verzí hákového kříže. Stepan Bandera nepochybně představuje ikonickou variantu fašistického vůdce a pochodňové průvody v ulicích Kyjeva tradici fašistických rituálů. Je šokující, když současný historik – „ukrajinista“ David Svoboda – fakticky ospravedlňuje dávné události z poslední světové války slovy, že UPA „nejvýrazněji vyjadřovala ukrajinskou národní myšlenku“ a že v Hitlerově záměru skoncovat se Sovětským svazem „docházela plného vyjádření i ideologie OUN, jejíž antibolševické mesiášství nebylo pouhou výpůjčkou z myšlenkového arzenálu nacistů“. Vytvořili vlastní fašismus, molodci! Podle Davida Svobody ovšem „západní pozorovatel“ nemá vnímat

takové a podobné symboly „jako manifestaci *fašistické* ideologie“ (podtrhl Svoboda). Je to prý „ve skutečnosti pocta povstaleckému étosu jako takovému – étosu, který se v tomto konkrétním případě k nelibosti mnoha pamětníků pojí také s postavou Stepana Bandery“.

Tohle je strašné. Až dosud obecně platilo, že pod svícnem bývá tma. Vstoupili jsme však do doby, kdy se pochodněmi rozlézá čím dál hlubší tma historického vědomí. A je to už tma reálná, tma samotných – právě znovu probíhajících – dějin, které si zřejmě budeme muset zopakovat. Až do konce?

Autor je politický komentátor.